

-АЛІМПІЯДНЫЯ ЗАДАННІ ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ І ЛІТАРАТУРЫ

2010 - 2011 навучальны год

7 клас

Заданне 1. Складзіце тэкст, выбраўшы неабходную паслядоўнасць сказаў.

КАПУСТА СТАРАБЕЛАРУСКАЯ

1. У грыбны булён пакласці тушаную з агароднінай капусту.
2. 500 г кіслай капусты, 40 г сушаных грыбоў, 2 цыбуліны, 1 морква, 1 ст. ложка мукі, 2 ст. лыжкі тлушчу, 1 ч. ложка цукру, 2 ст. лыжкі павідла, 3–4 ягады ядлоўцу, соль.
3. Загадзя замочаныя грыбы зварыць, булён працадзіць, грыбы нашаткаваць.
4. Варыць прыкладна паўгадзіны.
5. Кіслую капусту патушыць з тлушчам, у канцы дадаць скрышаныя і абсмажаныя моркву і цыбулю.
6. Дадаць падрыхтаваныя грыбы, павідла, заправіць пасераванай мукой, цукрам, соллю, пакласці ягады ядлоўцу і давесці да гатоўнасці.

Заданне 2. Запоўніце табліцу, запісаўшы ўсе словы з тэксту (28 слоў) па іх прыналежнасці да пэўнай часціны мовы.

Узбагачайма яе, нашу літаратурную мову, голлем, лісцем, кветкамі, пладамі, насеннем мясцовых гаворак, але ж памятайма, дбайма і пра ствол, і пра карэнне вялікага дрэва нашай роднай літаратурнай мовы (*Я. Брыль*).

Часціна мовы	Словы, якія адпавядаюць пазначанай часціне мовы
1. назоўнік	
2. прыметнік	
3. дзеяслоў	
4. прыслоўе	
5. займеннік	
6. лічэбнік	
7. злучнік	
8. прыназоўнік	
9. часціца	
10. выклічнік	

Заданне 3. Назавіце часціну мовы, указаўшы разрад, па прыведзеным вызначэнні і запішыце яе граматычныя формы.

Гэтая часціна мовы ўказвае на адносіны да вытворцы дзеяння, не мае родавых форм, назоўнага склону, не змяняецца па ліках, пры гэтым можа ўказваць як на адну, так і на некалькі асоб, азначацца словамі ў форме ўсіх родаў, выступаючы ў сказе ў ролі дапаўнення або часціцы.

Заданне 4. Падкрэсліце ў групе дзеепрыметнікаў «лішні». Растлумачце Ваш выбар.

Ачалавечаны, настрашаны, прычасаны, адзначаны, прыцярушаны.

Заданне 5. Раскрыйце дужкі, запішыце словы правільна. Выбар растлумачце.

(Абы)яку¹ – (абы)як²,
 Або гэтак, або так. _____
 (Абы)яку³ – абы, _____
 (Абы)збыць⁴ (абы)куды⁵ _____
 (Абы)што⁶, (абы)чыё⁷, _____
 (Абы)толькі⁸ не сваё. _____
 (Абы)як⁹ – абібок. _____
 Вось і ўвесь яго _____
 Урок. _____
 (Васіль Вітка)

Заданне 6. Раскрыйце дужкі, замяняючы рускія словазлучэнні беларускімі аднаслоўнымі прыслоўямі з адпаведным значэннем.

гэта адбылося (в позапрошлом году)	
есці (набивая полный рот)	
а гэта яны (тем более) зробіць	
(прежде всего) трэба падумаць	
(в середине дня) пайшоў дождж	

Заданне 7. Складзіце са слоў два варыянты сказаў, у якіх дзеепрыметнікавы зварот 1) стаіць перад і 2) пасля слова, якое ён паясняе.

Бярозы, купчастыя, лясы, песціла, сінявокая, цеплыні, і, ласкі, далёкія, і, поўная, смуга.

Заданне 8. Адзначце сказы з парушэннем граматычнай нормы ва ўжыванні ступеней параўнання прыметнікаў. Запішыце гэтыя сказы правільна.

1. Этыкетная паслядоўнасць прывітанняў: маладзейшы вітае старэйшага, мужчына – жанчыну, маладзейшы па чыне – старэйшага.
2. На чале роду стаяў старэйшына – самы стары і паважаны прадстаўнік роду.
3. Самы старэйшы кенійскі школьнік, 88-гадовы Кімані Нганга Маруге, вымушаны быў пакінуць парту і адправіцца ў дом састарэлых.
4. Самы стары храм Гародні – Барысаглебскую царкву XII стагоддзя, якую звычайна называюць Каложскай царквой або проста Каложай, чакае рэстаўрацыя і адбудова.
5. Найвышэйшых паказчыкаў па намалоце збожжа дасягнулі Іваноў Алег Анатольевіч, старэйшы камбайнер, і Паграбецкі Аляксей Леанідавіч, якія намалацілі 1201,9 тоны збожжа, убралі 416 гектараў.

Заданне 9. Дапішыце сказы, улічваючы правапіс часціц не і ні.

1. Гэта не што іншае... _____
2. Нішто іншае... _____
3. Гэта нешта іншае... _____

Заданне 10. Запоўніце пустыя клеткі ў табліцы:

<i>Твор</i>	<i>Характэрны персанаж</i>	<i>Мастацкі змест</i>	<i>Характэрны жанр, што ўзнік на гэтай аснове</i>
	Пярун	Асэнсаванне асноў быцця чалавека ў свеце	Павер'е
Народная песня	Каляда	Паэтызацыя побыту	Папулярная песня
Біблія	Цар Ірад	Рэлігійныя ўяўленні і побытавая культура людзей	

Заданне 11. Знайдзіце лішні элемент у пераліку і растлумачце свой выбар:

Эпітэт, параўнанне, метафара, апавяданне, увасабленне.

Заданне 12. Устаўце прапушчаныя словы:

Каб любіць Беларусь нашу мілую
 Трэба ў розных краях пабываць.
 _____ цяпер, чаму з выраю
 Жураўлі на Палессе ляцяць!

Што ім тыя пагоды _____,
 Што ім пышны платанавы рай,
 Калі клічуць іх далі сасновыя
 І азёрны рабінавы край.

Сакавітыя пожні мурожныя
 Не заменіш нічым і нідзе,
 І зямлю, дзе _____ кожная
 У прыветлівы дом прывядзе.

Заданне 13. Запішыце назву вышэй прыведзенага твора і яго аўтара.**Заданне 14. Вызначце назву твора, пра які ідзе гаворка, яго аўтара і галоўнага героя:**

Тэма мастацтва і мастака. Выразнік народнага светапогляду, неадльнага імкнення народа да справядлівасці, народнага жыцця. Князь – увасабленне зла. Сутыкненне духоўнасці, маральнасці, гуманізму з бездухоўнасцю, эгаізмам і бесчалавечнасцю – галоўны канфлікт твора. Маральная перамога галоўнага героя: “Толькі дум не скуеш ланцугамі!”. Рамантычны характар сюжэта і вобразаў, сувязь з фальклорам.

7 клас ДАВЕДКІ

Заданне 1. ПАСЛЯДОЎНАСЦЬ СКАЗАЎ: 2, 3, 5, 1, 4, 6.

Заданне 2.

Часціна мовы	Словы, якія адпавядаюць пазначанай часціне мовы
1. назоўнік	мову, голлем, лісцем, кветкамі, пладамі, насеннем, гаворак, ствол, карэнне, дрэва, мовы
2. прыметнік	літаратурную, мясцовых, вялікага, роднай, літаратурнай
3. дзеяслоў	узбагачайма, памятайма, дбайма
4. прыслоўе	
5. займеннік	яе, нашу, нашай
6. лічэбнік	
7. злучнік	але, і, і
8. прыназоўнік	пра, пра
9. часціца	ж
10. выклічнік	

Заданне 3.

КАМЕНТАРЫЙ:

Гэтай характарыстыцы адпавядае зваротны займеннік *сябе*.

Н. –

Р. *сябе*

Д. *сябе*

В. *сябе*

Т. *сабой (-ою)*

М. *сябе*

Заданне 4.

Прычаса-н-ы: толькі гэты дзеепрыметнік залежнага стану прошлага часу ўтвораны пры дапамозе суфікса *-н-*, астатнія – *-ан-*: *ачалавеч-ан-ы*, *настраш-ан-ы*, *адзнач-ан-ы*, *прыцяруш-ан-ы*.

Заданне 5.

(Абы)яку – (абы)як,

Або гэтак, або так.

(Абы)яку – абы,

(Абы)збыць (абы)куды

(Абы)што, (абы)чыё,

(Абы)толькі не сваё.

(Абы)як – абібок.

Вось і ўвесь яго

Урок.

(Васіль Вітка)

абыяку, абы-як

абыяку

абы збыць, абы-куды

абы-што, абы-чыё

абы толькі

абыяк

У тэксце аўтар па-майстэрску «абыграў» значэнне элемента *абы*, які выступае ў ролі часткі назоўніка – *абыяк (абыяку)*, – з якім пішацца разам; часткі прыслоўя ці займенніка, з якімі ён пішацца пра злучок – *абы-як, абы-куды, абы-што, абы-чыё*; умоўнага злучніка (*абы* толькі не сваё) ці часціцы (*абы* збыць), з якімі, канечне, пішацца асобна.

Заданне 6.

<i>гэта адбылося</i> (в позапрошлом году)	<i>пазалетась</i>
<i>есці</i> (набивая полный рот)	<i>напоўніцу (напоўніцы)</i>
<i>а гэта яны</i> (тем более) <i>зробяць</i>	<i>пагатоў</i>
(прежде всего) <i>трэба падумаць</i>	<i>перадусім (найперш)</i>
(в середине дня) <i>пайшоў дождж</i>	<i>апоўдні</i>

Заданне 7. КАМЕНТАРЫЙ

1) Сінявокая смуга, поўная цеплыні і ласкі, песціла далёкія лясы і купчастыя бярозы.

2) Поўная цеплыні і ласкі, сінявокая смуга песціла далёкія лясы і купчастыя бярозы.

Заданне 8.

1. Этыкетная паслядоўнасць прывітанняў: маладзейшы вітае старэйшага, мужчына – жанчыну, **малодшы** па чыне – **старшага**.

3. Самы **стары** кенійскі школьнік, 88-гадовы Кімані Нганга Маруге, вымушаны быў пакінуць парту і адправіцца ў дом састарэлых.

5. Найвышэйшых паказчыкаў па намалоце збожжа дасягнулі Іваноў Алег Анатольевіч, **старшы** камбайнер, і Паграбецкі Аляксей Леанідавіч, якія намалацілі 1201,9 тоны збожжа, убралі 416 гектараў.

Заданне 9.

1. Гэта не што іншае, як алімпіяднае заданне.

2. Нішто іншае, акрамя падрыхтоўкі да алімпіяды, іх не цікавіла.

3. Гэта нешта іншае, чым было раней ва ўмове задання.

Заданне 10.Міф, Батлейка.

Заданне 11.Апавяданне. Жанр твора; іншыя словы абазначаюць сродкі мастацкай выразнасці.

Заданне 12. Паэма “Курган”, Янка Купала, Гусяр.